

שבועות

פרק א - לימוד תורה

עובד על פי צילום של תמר פלדמן

דגם בית שני במלון "הולילנד", ירושלים

1. מתן תורה

חג השבועות הוא אחד משלושת הרגלים:
פסח, שבועות וסוכות.
 בחגים אלו מורה התורה לעלות לרגל
 לבית המקדש, וכך נאמר בתורה:

שלוש פעמים בשנה יראה כל זכור
 את פני ה' אלוהיך במקום אשר יבזור.
 בזוג המצות ובזוג השבועות ובזוג הסוכות
 ולא יראה את פני ה' ריקם

(דברים טז, טז)

כיום, כשבית המקדש אינו קיים, נשללה
 מאיתנו הזכות לקיים את מצוות הבאת
 ביכורים לירושלים. בנוסף לכך, כיום, כשרוב
 האוכלוסיה אינו עוסק בחקלאות, אנו לא
 מודעים די הצורך לעונות החקלאיות הקשורות
 קשר הדוק בחגי ישראל.
 מבין שמות החג, השם שמבטא בימינו את
 מהותו של היום הוא **חג מתן תורה**.
 היום בו ניתנה התורה לישראל הוא אחד
 הימים הגדולים והמשמעותיים ביותר בחיי
 העם ובעיצוב מורשתו הרוחנית.

איור: רזי פלדמן

הקדוש ברוך הוא ניגלה אל עמו, עם ישראל, ומסר למשה את התורה.

ר' אברהם יהושע העשיל מאפטא, המכונה "אוהב ישראל" ^מ, אמר כי
חייב אדם מישראל לראות את עצמו כאילו הוא עומד בהר סיני
לקבל את התורה

משפט דומה כתוב גם בהגדה של פסח. עיינו בהגדה, מיצאו את המשפט
הדומה והשוו בין שני המשפטים.
במה מעמד הר סיני מהווה השלמה ליציאה ממצרים?

משפטים אלו מבוססים על הרעיון של הפיכת הזיכרון ההיסטורי לתחושה
עכשווית. מה היא החשיבות הרעיונית והמעשית של רעיון כזה?

במשך כל הדורות ביקשו אנשים לחוש בחג השבועות כאילו הם מקבלים את התורה. לכן,
נהגו בליל שבועות ללמוד תורה במשך כל הלילה. הלימוד של לילה זה נקרא **"תיקון ליל**
שבועות".

למה נקרא "תיקון"? את מה מתקנים?
במדרש מסופר כי בלילה שקדם למתן תורה חלק מן הציבור נרדם, עד שבא הקב"ה והעיר
אותם כדי להיות נוכחים במעמד הר סיני. את ה"פגם" של מקבלי התורה בדור יציאת
מצרים אנו מבקשים לתקן על ידי הלימוד במהלך כל הלילה.

1. למילה 'תיקון' יש משמעויות שונות. עיינו במילון בערך "תיקון" וערכו
רשימה של ה"תיקונים" שמופיעים בו.
2. בררו במשפחותיכם האם הם מכירים "תיקונים" נוספים.

קבוצת ילדים פנתה להנהלת המתנ"ס שבאזור מגוריהם, בבקשה להשאירו פתוח במשך ליל חג השבועות. כיתבו מכתב בקשה אל הנהלת המתנ"ס, לאפשר לימוד תורה בערב חג השבועות. שלבו בנוסח המכתב מענה לטיעונים אפשריים שהנהלת המתנ"ס עלולה להעלות.

2. נשים לומדות תורה

במהלך הדורות הקודמים לא היה מקובל שנשים תלמדנה תורה. היו חילוקי-דעות סביב השאלה: האם מותר וראוי לאשה ללמוד תורה שבעל-פה ולהעמיק בה. הדעה הרווחת כיום היא, כי ראוי וחשוב לבנות להעמיק בלימוד התורה. בשנים האחרונות נפתחו בתי-מדרש רבים בהם בנות בוגרות לומדות "תורה לשמה", מתוך בחירה, ללא ציונים ומתוך רצון פנימי להעמיק בתורה.

1. הכינו רשימת שאלות שברצונכם לשאול בת הלומדת במדרשה.
2. אם יש באפשרותכם לשוחח עמה – שאלו אותה את השאלות שחיברתם.

ערכו חיפוש באינטרנט ונסו למצוא בתי מדרש לבנות או לנשים הקרובים לביתכם.

<http://www.midrashot.net/list.asp>

כך כתב הרבי מלובביץ' ^ח:

לא זו בלבד שמוותר להן ללמוד תורה שבעל פה אלא יתרה מזה, צריך ללמוד תורה שבעל פה. לא רק לימוד הלכות פסוקות בלי טעמיהן אלא גם לימוד טעמי ההלכות, ושקלא וטריא שבתורה (=הדיון הקודם לקביעת ההלכה) שמטבע האדם שחפץ ומתענג יותר בלימוד זה.
(שיחה, ל"ג בעומר, תש"ן)

כאמור, לא היה מקובל בעבר שנשים תלמדנה תורה. ובכל זאת, לאורך כל הדורות נמצאו נשים למדניות, לדוגמה (על פי ספרו של שלמה אשכנזי, "האשה באספקלרית היהדות"): :

חנה (המאה השתים עשרה, עיראק) היתה למדנית, וכן שתי אחיותיה. הן היו דורשות בחכמת התורה והיו רגילות לכתוב בעברית, על אף שזו לא היתה השפה המדוברת.

הגדת דרמשטאדט, גרמניה, סוף המאה ה-15

בילה פלק (המאה השש עשרה, פולין) אשתו של הרב יהושע פלק, נהגה להשכים לבית הכנסת מידי יום, ואחר התפילה היתה לומדת פרשת שבוע עם מפרשים. היא נהגה ליטול חלק בשיחות דברי התורה שהתקיימו בביתה, והיתה מחדשת חידושים בהלכות הנוגעות לנשים. בסוף ימיה עלתה לארץ ישראל והתיישבה בירושלים.

חנה בכרך (המאה השבע עשרה, פראג) היתה בקיאה בתנ"ך, בתלמוד הבבלי והירושלמי, במדרשים ובספרי פוסקים. היא הבינה וכתבה עברית. ואף יסדה פירושים לפיוטים ולסליחות. הנכד שלה, ר' יאיר חיים בכרך, מביא בספרו "חות יאיר" הרבה מחידושי התורה שלה, ואף קרא לספרו "חות יאיר", על שמה. וכך כתב בהקדמה לספרו:

בחרתי בשם זה להיות למזכרת טוב לזקנתי החסידה מרת חוה זצ"ל...
הן מצד לימודה שהיתה יחידה במינה בדורה בתורה, ונהירנא (וברור לי)
שהיה לה מדרש רבה בלי פירוש, ולמדה בו על פי השגתה ושכלה;
ובמקומות רבות השיגה (=חלקה) על הרב בעל מתנות כהונה (=מפרשני
המדרש), ופירשה באופן אחר שכל השומע יבחין שהדין עמה.

אסנת מזרחי (המאה השבע עשרה, כורדיסטאן) היתה בתו של הרב שמואל ברזאני,
רבה של מוצול שבכורדיסטאן, לימדה בישיבה של אישה, הרב יעקב מזרחי.
כשנפטר, מילאה את מקומו. חיברה פירוש על ספר משלי וכוונתה בפי יהודי
כורדיסטאן 'תנאית'.

שמעה (המאה השבע עשרה, תימן) בת הרב המשורר, רבי שלום שבזי. היתה
משוררת. נמצא שיר שלה "שמה אשיר ואודה" שנכתב בעברית וארמית.

פרידא (המאה השמונה עשרה, רוסיה) בתו של בעל "התניא", ר' שניאור זלמן
מלאדי היתה מפורסמת וחשובה מאד בין חסידי חב"ד. לאחר מותה מצאו כתבי יד
בדברי תורה וחסידות שכתבה לאחיה, האדמו"ר ר' דוד זצ"ל.

מתוך "שבת אחרי הצהריים" של מוריץ אופנהיים

רחל מורפורגו (המאה התשע עשרה, איטליה) היתה נשואה ליעקב מורפורגו.
רחל חיברה שירים לאירועים שונים
ושיריה התפרסמו בכתבי העת של
תקופתה. שיריה מעידים על למדנות
גדולה. את ימי ראש חודש, בהם נשים לא
נהגו לעשות מלאכה, הקדישה רחל
ללימוד.

ריינא בילל (המאה התשע עשרה, וולוז'ין)
אשתו של הנצי"ב מוולוז'ין. היתה מוכרת
כלמדנית גדולה וכיוון שהיתה חלושה בגופה, נהגה לשבת רוב הזמן ליד שולחן עמוס
ספרי קודש וללמוד.

פרופ' נחמה ליבוביץ' (המאה העשרים, ישראל) תלמידת חכמים, ידענית מופלגת, סללה דרך מיוחדת בפרשנות התורה והעמידה תלמידים הרבה. כך כתב עליה הרב חיים דרוקמן:

אשה גדולה. מעטים כמותה כל כך קרבו ללימוד תורה... משך 30 שנה היא הוציאה גליונות עיון לפרשת השבוע, שנשלחו למאות ולאלפים מדי שבוע עם שאלות מנחות להעמקה בלימוד הפרשה. רבים היו עונים לשאלותיה וזוכים לקבל הערות ותיקונים לתשובותיהם, וזוהי ממש תופעה ייחודית. במשך השנים כתבה גם עיונים לפרשת השבוע על כל החומשים... רבים למדו ממנה ועל ידה תורה ומפרשים בהעמקה. היא היתה דמות מיוחדת של מורה בחסד עליון, הן בהוראה בעל פה והן בדבריה שבכתב...

בישיבות ובמדרשות מוקדש זמן רב ללימוד ב"חברותות" (בזוגות). יש חברותות שלומדות יחדיו במשך שנים רבות.

בחרו לכם חברותא מהקבוצה ולימדו יחדיו נושא/מקור כלשהו שעדיין לא למדתם (ניתן להיעזר בהורים, במורה – לבחירת הנושא/מקור).

פרק ב - מגילת רות

1. מהלך סיפור המגילה

1. התחלקו לרביעיות, ולכל תלמיד/ה תנו אות: א, ב, ג, ד. כל מקבלי האות א יתרכזו בצד אחד של הכתה, ילמדו את פרק א' של מגילת רות, ויכתבו בקצרה את השתלשלות העלילה. כך גם לגבי קבוצות ב, ג, ד.
2. חזרו לקבוצות האם ולמדו את שאר הקבוצה את הפרק אותו למדתם.

קראו במגילת רות פרק ד פסוקים יח-כב והשלימו את המשבצות הריקות בשושלת היוחסין ואת התקופה המתאימה.

(היעזרו ברשימה למטה)

התקופה	הדמויות	
_____	יהודה ↓ ↓	
	_____	↓ ↓
	_____	↓ ↓
_____	↓ ↓	
_____	↓ ↓	
_____	↓ ↓	

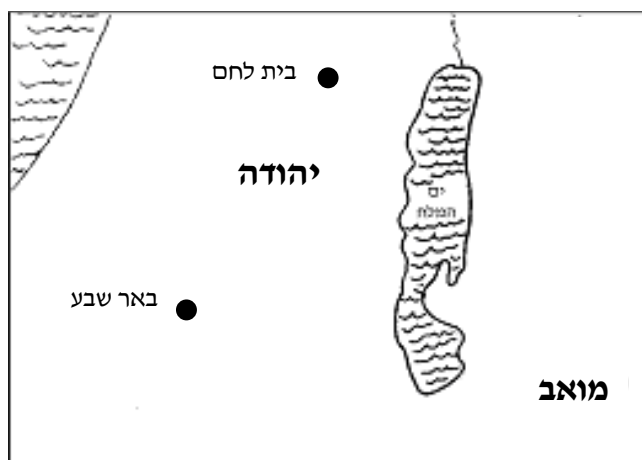

איור: רזי פלדמן

ימי השופטים, מלכות ישראל, יציאת מצרים ודור המדבר, תקופת האבות

לכל אדם יש "תחנות" בחיים: מקום הולדתו, מקומות מגוריו ומקום פטירתו.
מה הן ה"תחנות" של גיבורי מגילת רות?

מלאו את העקבות
הריקים בשמות
המקומות (ישראל או
מואב) בהם חיו
הגיבורים. שימו לב:

1. בית לחם היא עיר בישראל.
2. לא לכל הדמויות ישנן שלוש תחנות.

שם	תחנה ראשונה	תחנה שנייה	תחנה שלישית
אלימלך			
מחלון			
כליון			
נעמי			
רות			
ערפה			
בעז			

2. מגילה של חסד

אדם המטפח שדה, פרדס או כרם מצפה לקטוף את הפירות כשהיו בשלים. בעיצומה של "חגיגת הקציר" כאשר כל בעלי השדות עסוקים ב"ספירת המלאי", חובה עליהם להתחלק עם הנצרכים בברכת ה', ולאפשר לעניים, לגרים ולא־למנות ללקוט בשדותיהם למחייתם. הלכות לקט, שכחה ופאה מבטאות את הדאגה לחלש, כפי שנאמר בתורה:

כי תקצור קצירך בשדה ושכוזת עומר בשדה - לא תשוב לקוזתו

לגר, ליתום ולא־למנה יהיה

למען יברכך ה' אלוהיך בכל מעשה ידך.

כי תזבזב זיתך - לא תפאר אוזריך

לגר ליתום ולא־למנה יהיה.

כי תבצור כרמך - לא תעולל אוזריך

לגר ליתום ולא־למנה יהיה.

(דברים כד, יט-כ)

1. סיפרו כמה פעמים מוזכר בקטע המצוטט המשפט: "לגר ליתום ולא־למנה יהיה".
2. מה הדבר בא ללמד אותנו?
3. מדוע יש לדאוג כל כך לגר, ליתום ולא־למנה?

פרופסור נחמה לייבוביץ בספרה "עיונים חדשים בספר שמות", מציינת כי רבותינו ז"ל העירו שהתורה מזהירה את האדם על יחסו לגר בשלושים ושה מקומות, הרבה יותר מכל מצווה אחרת.

עיינו בחומש שמות פרק כב פסוק כ, ושימו לב על איזה זיכרון היסטורי מסתמכת התורה כטעם למצווה.

חישובו על מצבים נוספים שבהם הזיכרון מעצב את דרך התנהגות.

מצוות לקט, שכחה ופאה, וכן שאר המצוות שמטרתן הדאגה לחלש, מבטאות את רעיון החסד. מעבר למצוות שאנו מחוייבים בהן, ראוי לעשות מעשי חסד שלא מצויינים במפורש בתורה.

מאפייני גמילות חסדים:

1. גומל החסד מעניק מעצמו
2. גומל החסד אינו עושה את המעשה על מנת לקבל תמורה
3. מעשה החסד עוזר לזולת
4. מעשה החסד נעשה מתוך בחירה

פיתחו את מגילת רות ואתרו פסוקים המתאימים למאפייני החסד.

"ויקרבו ימי ישראל למוות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו: אם נא מצאתי זון בעיניך שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי זוסד ואמת, אל נא תקברני במצרים." (בראשית מז, כט) רש"י: "חסד ואמת" – חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת.	

מדוע קבורת המת נקראת "חסד של אמת"?

רות - רות גומלת חסד עם נעמי שנותרה בודדה ללא אישה וילדיה. היא עוזבת את כל טוב בית אביה ואת הארץ המוכרת לה והולכת עם נעמי לארץ ישראל.

בועז - בועז גומל חסד עם רות. בשעת ביקורו בשדהו, בין כל המלקטים מבחין בועז באשה המלקטת לבדה ללא עזרה במשך שעות רבות, הוא מחליט לדאוג לכל מחסורה.

אתרו פסוקים מתאימים, רישמו את מראה המקום והעתיקו את הפסוקים.

גמילות החסד מהווה מרכיב חשוב בחברה. קיימים בימינו ארגוני חסד רבים הפועלים בתחומים שונים לרווחת אוכלוסיות נזקקות.

התאימו בין סמל הארגון לתיאור פעולתו.

1	א		עזר מציון	אגודת המתנדבים הגדולה בישראל המעניקה מיגוון שירותים לשיפור איכות החיים של חולים מוגבלים וקשישים בביתם.
2	ב		האגודה למען החייל	ארגון התנדבותי המסייע לחולים ונזקקים ביעוץ, טיפול רפואי בארץ ובחו"ל. יש לו עשרות מוסדות וסניפים ברחבי הארץ.
3	ג		זק"א	עמותת הורים לילדים אוטיסטים הפועלת לקידום זכויותיהם ולשיפור השירותים הניתנים להם ולמשפחותיהם.
4	ד		קו לחיים	אגודה המעניקה שירותי רווחה לחיילים, כגון: הקמת מועדוני ספורט בבסיסי צה"ל, הסעות חיילים, נופש, מלגות ללימודים.
5	ה		יד שרה	ארגון התנדבותי הנקרא לאירועי מוות בלתי טבעיים הכוללים פיגועים, תאונות דרכים ואסונות. מטרתו: איסוף, פינוי וזיהוי גופות תוך שמירה על כבוד המת, והבאתם לקבר ישראל.
6	ו		אלו"ט	ארגון התנדבותי המפעיל מתנדבים בכל רחבי הארץ בסיוע לחולי סרטן ו-C.P. ולמשפחותיהם בבתיהם, בהוסטלים ובבתי חולים.

- האם קיימות ועדות גמ"ח (גמילות חסדים) בבית ספרכם או בקהילה שלכם? למי הם תורמים?
- בדקו האם יש צורך להקים ועדת גמ"ח העונה על צרכים מיוחדים של הקהילה שלכם או של בית ספרכם. רישמו את תקנון הועדה.

3. תכונותיה של רות

נבחן כמה מתכונותיה של רות, לאור המסופר לנו במגילה ולאור המתואר בדברי חז"ל.

הנושא המרכזי במגילת רות הוא החסד, ואכן רות הינה *חַסְדָּיָה*. המדרש אומר על שכרם של גומלי החסדים:

ותהי משיכורתך שלמה...

אמר רבי אבין: גדול כוחן של גומלי חסדים
שאינן חוסין לא בצל כנפי הארץ ולא בצל כנפי השחר....
אלא בצילו של הקב"ה

(ילקוט שמעוני רות רמז תרב)

רות הינה *חַסְדָּיָה*. היא לא מניחה לנעמי לחזור לבדה לארץ ישראל; היא ידעה כי החזרה לבית-לחם עלולה להיות קשה לנעמי, הן מבחינה פיזית והן מבחינה נפשית.

מדוע החזרה לארץ ישראל עלולה להיות מאד קשה לנעמי?

רות מחליטה לשנות את "תעודת הזהות" שלה וללוות את נעמי בכדי לסייע לה בדרכה חזרה.

זהות של אדם מורכבת מכמה מימדים.
נתייחס כאן לשלושה מהם:

- זהות חברתית
- זהות לאומית
- זהות דתית

השלימו:

רות אמרה לנעמי:

"כי אל אשר תלכי אלך" - רות משנה את הזהות ____ שלה.

"עמך – עמי" - רות משנה את הזהות ____ שלה.

"א-לוהיך – א-לוהיי" - רות משנה את הזהות ____ שלה.

כשנעמי ורות הגיעו לבית-לחם, רות יצאה ללקוט בשדה כדי למצוא מזון לשתייהן. רות ידעה שבזמן שהיא אוספת את השיבולים בשדה, נעמי מחכה לה בודדה בבית.

רות היתה *חפוצה וא-לאת כח התאמה* היא התמידה במלאכת איסוף השיבולים במשך כל היום, אף שיתכן וכלל לא היתה רגילה למלאכה זו. היא אספה כמות מאד גדולה של שיבולים:

"ותלקט בשדה עד הערב,

ותזבוט את אשר לקטה

ויהי כאיפה שיעורים"

(רות ב, יז)

איפה היא מידת נפח עתיקה לדברים יבשים, השווה ל-40 ליטרים.

איפה = עשרה עומרים ("והעמר – עשירית האיפה הוא" שמות טז, לו).

עומר הוא כמות מזון המספיקה לאדם אחד ליום אחד.

מכאן ניתן ללמוד כי רות לקטה ביום אחד מזון המספיק לה ולנעמי ל ____ ימים.

לשם כך צריך כוח התמדה חזק מאד.

1. רישמו את שמה של דמות מן התורה בעלת כח התמדה.

2. הביאו דוגמא בה נדרשתם לפ"ח התמדה.

3. מה הם הקשיים בהם נתקל המתמיד?

4. מה יותר קל: לעשות חסד עצום באופן חד-פעמי או לגמול הרבה חסדים

קטנים/חסד אחד לאורך זמן?

את מגילת רות קוראים בבית הכנסת בחג השבועות.

מנהגי עדות

אין בחג השבועות מצווה יחודית שאותה מקיימים רק בו, אולם במשך הדורות התפתחו בעדות שונות מנהגים מיוחדים האופייניים להם, בתפילה ובמאכלים.

רישמו את המנהגים הנהוגים במשפחתכם.
שתפו את הקבוצה והביאו מאכלים המיוחדים לחג השבועות למפגש חוויתי לקראת החג.

לוב	בתפילה	קוראים בבית הכנסת את ספר "משלי" ו"אזהרות" על תרי"ג מצוות. שופכים כד מים על הקורא את הקטע המתחיל "בסימנא טבא ובמזלא יאה". מסיימים בקריאת "עשרת הדברות" בתרגום הערבי של רס"ג.
	במאכל	אוכלים כעכים בצורות שונות, כגון: סולם (זכר לעליית משה רבנו על הר סיני) שני לוחות הברית ועוד.
	מנהגים מיוחדים	בבוקר החג מביאים עלים קטנים של שיח קוצני – רמז לסנה, נותנים לכל ילד שבעה עלים שאותם הוא בולע עם מים הנשאבים מבאר, סגולה ללימוד תורה. מתיזים מים על העוברים ושבים כי התורה נמשלה למים.
אשכנז	בתפילה	נוהגים להשאר ערים כל הלילה; קוראים את "תיקון ליל שבועות", כולל תחילתן וסופן של כל פרשיות התורה. לפני קריאת התורה אומרים את הפיוט "אקדמות".
	במאכל	אוכלים מאכלים חלביים.
	מנהגים מיוחדים	מקשטים את הבית בפרחים ובירק. כמו כן נוהגים לקשט בירק את בית הכנסת ולעטר את ספרי התורה בזרים.

פרס	בתפילה	נוהגים להשאר ערים כל הלילה וללכת למשפחה אבלה שמת עליה אחד מבניה, או לבית הכנסת. קוראים את תחילתה וסיומה של כל פרשה בתורה, ראשי פרקים במשנה, קטעים בזוהר וספר תהילים.
	במאכל	דייסות מתוקות; "חלווא כזמא" - דייסת תמרים עשויה מסולת תמרים שמן וסוכר; "חלואב ברנג" - דייסת אורז עשויה מאורז טחון, שמן, מים, סוכר ומיני תבלינים.
	מנהגים מיוחדים	שם החג "מודה גול" שיבוש ממועד גול דהיינו: חג הפרחים. מקשטים את השולחנות בפרחים ריחניים.
מרוקו	בתפילה	נוהגים להשאר ערים כל הלילה, אומרים "תהילים". בשחרית, בעת הוצאת ספר התורה, קוראים את ה"כתובה" שבין הקב"ה וישראל, שחיבר ר' ישראל נג'ארה. אחה"צ אומרים שני מיני "אזהרות", אזהרות גדולות וקטנות, וקוראים מגילת רות.
	במאכל	אחרי התפילה טועמים מצות שנשארו מפסח מגולגלות בחלב ודבש, רמז לתורה שנמשלה לחלב ודבש.
	מנהגים מיוחדים	מתיזים מים איש על רעהו, כסימן לשפע וברכה.
תוניס	בתפילה	בלילה ליל שימורים – לומדים פרקי משנה, גמרא, זוהר, ושרים פזמונים שונים בעיקר את השיר "בר-יוחאי". אחה"צ קוראים מגילת רות ו"אזהרות" על תרי"ג המצוות. תפילת מנחה חגיגית ודרשה בענייני דיומא.
	במאכל	מאכלי חלב. יש קהילות שבהן אוכלים מצה שנשמרה מפסח.
עירק	בתפילה	ערים כל הלילה גם הנשים – "משמרה". קוראים קטעים מן התנ"ך, המדרש והזוהר. גם ילדים משתתפים, קוראים קטעים ושואלים שאלות ועונים. בבוקר לפני קריאת "עשרת הדברות" אומרים את הפיוט "אודה לא-ל אשר בחר בנו". קוראים את "מגילת רות" ואת ה"אזהרות" על תרי"ג מצוות.
	במאכל	לביבות של שבועות הנקראות "ראהי", עוגה עגולה עשויה בצק דק בעל כמה שכבות וביניהן חמאה. מטגנים את העוגה בסוכר או בדבש תמרים. היא נאכלת לפני הצהרים כשעדיין עייפים.
	מנהגים מיוחדים	נוהגים להשתטח על קברי קדושים: "יחזקאל", "עזרא הסופר", "חנניה", "מישאל ועזריה". לכן נקרא החג גם בשם: "עיד אל-זיארה" – חג הביקור.

ציינו את המשמעות של הביטויים הבאים
(ניתן להיעזר במילון)

